

**O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIV TA'LIM, FAN VA
INNOVATSIYALAR
VAZIRLIGI**

**DENOV TADBIRKORLIK
VA PEDAGOGIKA
INSTITUTI**

"KELISHILDI"
Ilmiy ishlar va innovatsiyalar
bo'yicha prorektor
R. Shukurov
R.Shukurov
2025 yil

"TASDIQLAYMAN"
DTPI rektori
O.A. Ruziyev
O.A.Ruziyev
"1" 2025 yil

**10.00.01 - O'ZBEK TILI IXTISOSLIGI BO'YICHA TAYANCH
DOKTORANTURAGA KIRISH IMTIHONI DASTURI**

Annotatsiya

Mazkur dastur 10.00.01 – O‘zbek tili ixtisosligi bo‘yicha qabul imtihoni o‘tkazish uchun tavsiya etiladigan savollar, ularga javob tayyorlashda e‘tiborga olish zarur bo‘lgan masalalar yuzasidan umumiy yo‘nalish bayonini o‘z ichiga oladi.

Tuzuvchilar:

Z.Suvonov

Denov tadbirkorlik va pedagogika instituti,
O‘zbek tili va adabiyoti kafedrasini mudiri,
Filologiya fanlari doktori (DcS)

R.G.Xidirov

Denov tadbirkorlik va pedagogika instituti,
O‘zbek tili va adabiyoti kafedrasini dotsenti,

Taqrizchilar:

TerDU, fil.fan.dok. professor B.Umurqulov

Ushbu dastur va baholash mezonini O‘zbek tili va adabiyoti kafedrasining 2025-yil 26-avgustdagi 1-sonli yig‘ilishida muhokama qilinib, ma‘qullangan.

Denov tadbirkorlik va pedagogika instituti Ilmiy kengashining 2025 yil “21” 10
- sonli qarori bilan tasdiqlangan.

Kirish

O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2016-yil 13-maydagi PF-4797-sonli “Alisher Navoiy nomidagi Toshkent davlat O‘zbek tili va adabiyoti universitetini tashkil etish to‘g‘risida”gi Farmonida o‘zbek tilining nufuzini yanada yuksaltirish, o‘zbek tilshunosligini yangi bosqichga olib chiqish, globallashuv sharoitida o‘zbek tilidan foydalanish ko‘lamini kengaytirish va o‘zbek tili ixtisosligi bo‘yicha yangi avlod kadrlarini tayyorlash, o‘zbek adabiyoti muammolarini tadqiq etishni yangi bosqichga ko‘tarish vazifasi qo‘yilgan. Har bir fanning o‘qitish, o‘rganish va tadqiq etish metodologiyasi bo‘ladi.

Mamlakatimiz siyosiy, ijtimoiy, iqtisodiy va madaniy mustaqillikka erishganidan keyin adabiyot tarixini va adabiy jarayonni sinfiylik nuqtai nazaridan o‘rganishga qaratilgan kommunistik mafkura o‘z kuchini yo‘qotdi. Endilikda o‘zbek adabiyoti tadqiqotchilari nafaqat mumtoz adabiyotimiz, balki zamonaviy adabiyotimiz tarixini ham milliylik va tarixiy haqqoniylik prinsiplari asosida o‘rganmoqdalar, tadqiq etmoqdalar.

O‘zbekiston Respublikasining Prezidenti Sh.M.Mirziyoevning “Erkin va farovon, demokratik O‘zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz” asarida va “O‘zbek tilining davlat tili sifatidagi nufuzi va mavqei tubdan oshirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi farmonlari va boshqa hujjatlarida o‘zbek tilini o‘rganishga doir muhim fikr va qarashlar olg‘a surilganki, ular o‘zbek tilshini o‘rganish va tadqiq etishda dasturulamal ahamiyatiga egadir.

Metodologik masalalar

O‘zbekistonning til sohasidagi siyosati, jamiyat hayotida o‘zbek tilining davlat tili maqomidagi o‘rni va ahamiyati haqida. Respublika Prezidentining o‘zbek tilining nufuzini oshirish, uni rivojlantirish borasida tilshunoslar, umuman, ziyolilar oldiga qo‘ygan vazifalari va ko‘rsatmalari. “Ona tili - bu millatning ruhi” iborasining mohiyati. Davlat tili, o‘zbek lotin alifbosini joriy etish to‘g‘risidagi O‘zbekiston Respublikasi qonunlarining mohiyati va ahamiyati haqidagi fikrlari. “Davlat tili” tushunchasi va davlat tilining jamiyatdagi o‘rni masalasi.

O‘zbekiston Respublikasining “Davlat tili haqida”gi qonuni (1989-yil 21-oktabr, 1995-yil 25-dekabr), uning mohiyati, Qonunning jamiyat hayotidagi va o‘zbek tili rivojidagi ahamiyati.

O‘zbekiston Respublikasining “Lotin yozuviga asoslangan o‘zbek alifbosini joriy etish to‘g‘risida”gi qonuni (1993-yil 2-sentabr, 1995-yil 6-may) ning mazmuni va ahamiyati.

O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining “O‘zbek tilining asosiy imlo qoidalari” ni tasdiqlash haqidagi qarori (1995-yil 24-avgust), imlo qoidalari amaliyoti hamda uni yanada takomillashtirish borasidagi mulohazalar.

O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 21-oktabrdagi PF- 5850-sonli “O‘zbek tilining davlat tili sifatidagi nufuzi va mavqei tubdan oshirish chora-tadbirlari to‘g‘risida” gi va 2020-yil 20-oktabrdagi PF-6084-sonli “Mamlakatimizda

o'zbek tilini yanada rivojlantirish va til siyosatini takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida" gi Farmonidagi masalalar.

1-qism. O'zbek tili tarixi va dialektologiyasi

"O'zbek tili tarixi" kursi o'zbek tilining shakllanish va rivojlanish qonuniyatlari va buning o'ziga xos xususiyatlarini, o'zbek tili tarixini davrlashtirish masalalarini, qadimiy turkiy til, eski o'zbek tili, o'zbek adabiy tili, ularning o'ziga xos lisoniy xususiyatlarini o'rganishga qaratilgan; o'zbek adabiy tilining shakllanishi va boyishida, uning funksional uslublari hamda me'yorlari rivojida tarixiy yozma yodgorliklar tili, xalq lahja va shevalari hamda o'zbek folklori tilining o'rni va ahamiyatini belgilash va baholashga yo'naltirilgan; ana shu shakllanish jarayonida o'zbek mumtoz adabiyoti tilining, ayniqsa, Alisher Navoiy, Bobur, Abulg'ozixon, Ogahiy va boshqalarning asarlari tilining ahamiyatini kursatishni maqsad qilib qo'ygan.

Shu bilan birga, o'zbek tili turkiy tillar orasida eng ko'p shevali tildir: unda qarluq qipchoq va o'g'uz lahjalariga mansub yuzlab shevalar mavjud. O'zbek dialektologiyasi (shevashunosligi) o'zbek tilshunosligining mustaqil yo'nalishi bulib, o'zbek shevalarini tadqiq qilish bilan shug'ullanadi.

O'zbek dialektologiyasi bo'yicha tuzilgan savollar imtihon topshiruvchi shaxsning o'zbek dialektologiyasining maqsad va vazifalari, uning tadqiqot ob'ekti, tadqiq usullari, o'zbek tili lahja va shevalarining lisoniy xususiyatlari yuzasidan bilim darajasini aniqlashni ko'zda tutadi.

2-qism. O'zbek tili tarixi

O'zbek adabiy tili tarixini davrlashtirish masalasi. "Qadimgi turkiy til", "Eski o'zbek tili", "Hozirgi o'zbek tili" tushunchalari haqida.

Qadimgi turkiy yozma yodgorliklar tili va uning o'zbek tilining shakllanishidagi ahamiyati. X-XI asrlarda O'rta Osiyo va Oltin O'rda hududlarida yaratilgan adabiy yodgorliklar tili va uning o'zbek tiliga munosabati. XIV asr oxiri va XV asrning 1-yarmidagi o'zbek adabiy tili va uning shakllanish manbalari.

Alisher Navoiy tilining dialektal asoslari. Alisher Navoiyning "Muhokamatul-lug'atayn" asari va uning o'zbek tili rivojidagi o'rni. "Muhokamatul-lug'atayn" - tillarni qiyosiy o'rganish namunasi sifatida. XVI asr o'zbek adabiy tili rivojini o'rganishda Bobur asarlarining ahamiyati.

XV-XIX asrlarda eski o'zbek tili bo'yicha yaratilgan lug'atlar va grammatik asarlarning o'zbek tili tarixini o'rganishdagi ahamiyati. XIX asr oxiri va XX asr boshlaridagi o'zbek adabiy tilining asosiy xususiyatlari.

Eski o'zbek adabiy tilining funksional uslublari, ularning shakllanishi va taraqqiyoti. O'zbek tilida publitsistik uslubning paydo bo'lishi va shakllanishida o'sha davr matbuoti tilining o'rni. O'zbek milliy adabiy tili va uning shakllanish manbalari. Milliy tilning asosiy xususiyatlari. O'zbek tili tarixi masalalarining o'rganilishida xorij turkiyshunoslarining xizmatlari.

Eski o'zbek tilida unililar tizimi. Eski o'zbek tilida undoshlar tizimi. Eski o'zbek tilida singarmonizm.

Eski o'zbek tilida kelishiklar va ularning ifodalanish shakllari. Eski o'zbek tilida sifat darajalari va ularning ifodalanish shakllari. Eski o'zbek tilida tartib son va uning ifodalanish usullari. Eski o'zbek tilida kishilik olmoshlari va ularning turlanishi. Eski o'zbek tilida fe'l mayllari. Eski o'zbek tilida fe'l zamonlari va ularning ifodalanish shakllari.

Eski o'zbek tilining sintaktik xususiyatlari. Eski o'zbek tilida gap bo'laklari, gaplarning tuzilishi va tiplari.

2-qism. Hozirgi o'zbek tili

"Hozirgi o'zbek tili" kursi bo'yicha tuzilgan dastur va savollar imtihon topshiruvchining hozirgi o'zbek tili fonetikasi, morfemikasi va so'z yasalishi, morfologiyasi va sintaktik tuzilishi, grammatik kategoriyalari va ularning tasnifi, lug'aviy tizimi va uning tarkibi, boyish manbalari, imlosi va to'g'ri talaffuzi, uslubiyati va boshqalar haqidagi bilimlarini aniqlashni ko'zda tutadi.

O'zbek tilining lug'at tarkibi murakkab tizim va qatlamlardan iborat bulib, so'zlar ijtimoiy hayotning turli sohalarda qo'llanib, muayyan sohalarga funksional jihatdan moslashgan, tarmoqlangan bo'ladi. Mana shunday sohalardan biri ilm-fan sohasi bo'lib, unga xoslangan so'zlar terminlar hisoblanadi. Terminologiya bo'yicha tuzilgan savollarning maqsadi imtihon topshiruvchi shaxsning terminologiya, jumladan, o'zbek terminologiyasi bo'yicha bilim darajasini aniqlashdir. Ayniqsa, ilmiy-tadqiqot olib borayotgan shaxslarning ilmiy terminologiyaning mohiyatini, asosiy lisoniy va nolisoniy xususiyatlarini yaxshi bilishi, o'z sohasida terminlarni to'g'ri qo'llay olishi nihoyatda muhimdir. Aksincha, terminlarni noto'g'ri qo'llash ilmiy tushunchalarni to'g'ri tushunishga halaqit beradi.

Nutq madaniyati va uslubshunoslik imlo va to'g'ri talaffuz sohalari bo'yicha tuzilgan dastur-savollar haqida ham ayni shu fikrlarni aytish mumkin.

Til strukturasi. Lison va nutq. Lisoniy sath va lisoniy birliklar. Lisoniy sistema. Lisoniy tasnif. Lisoniy paradigma. Lisoniy munosabat. Lisoniy ziddiyat.

Fonetika-fonologiya. Fonema va tovush. O'zbek tili unli fonemalari va ularning tasnifi. O'zbek tili undosh fonemalari va ularning tasnifi. O'zbek nutqida qo'sh undoshlarning qo'llanishi. Fonetik o'zgarishlar va ularning fonologik asoslari.

Leksikologiya. Leksema va so'z. Tarixiylik jihatidan o'zbek tili leksikasi. O'zbek tilida tarixiy va eskirgan leksemalar. Qo'llanish doirasiga ko'ra hozirgi o'zbek tili leksikasi: dialektal, maxsus, jargon va boshqa turdagi leksemalar. O'zbek tili leksikasining faol va nofaol katamlari. Leksemalarning nofaol zaxiraga o'tishi yoki eskirgan leksemalarning yangi ma'no kasb etishi. Ularni yuzaga keltiruvchi omillar. O'zbek tilining mustaqillik davri rivoji: neologizmlar.

Leksemaning shakl va ma'no munosabati. Sinonimiya va sinonimik qator. Antonimiya. Omonimiya. Paronimiya. Polisemiya va omonimiya munosabati. Giponimiya. Graduonimiya. Leksemaning o'z (to'g'ri) va ko'chma ma'nosi. Okkazional va uzual ma'no.

Nom ko'chish usullari va ko'chma ma'nolar. Metafora. Metonimiya. Sinekdoxa. Vazifadoshlik.

Frazeologiya va frazeologizm. Frazeologizm - terminologik birikma - erkin so'z birikmasi. Leksikologiya va leksikografiya. Leksikografiya turlari. Lugat turlari. Til korpusi. Giperleksikografiya.

Terminologiya. Termin va terminologiya tushunchalari haqida. Terminga qo'yiladigan asosiy talablar. Terminologiyada omonimiya va sinonimiya hodisalariga, polisemiya munosabati. Terminlarni me'yorlash tamoyillari.

Terminologiya va purizm. Ilmiy terminologiya va xalq terminologiyasi. Terminologik lug'atlar va ularni tuzish prinsiplari.

Terminologik tizimlarni tasniflash asoslari. O'zbek tili terminologik tizimlari boyishining ichki va tashki imkoniyatlari. Mustaqillik davri o'zbek terminologiyasi: taraqqiyoti va muammolari. Adabiy talaffuz (orfoepiya) me'yorlari. Hozirgi o'zbek tilida imlo tamoyillari. Lotin yozuviga asoslangan hozirgi o'zbek alifbosining xususiyatlari.

Onomastika. Onomastika sohasi va uning tadqiqot ob'ekti. Onomastika leksikologiyaning bo'limi sifatida. O'zbek antroponimiyasi va uning xususiyatlari. Atoqli otlarning tiplari va o'ziga xos xususiyatlari. Etnonimiya haqida tushuncha va o'zbek etnonimlari. Toponimika - tilshunoslikning bo'limi sifatida. Toponimlarning tarkib topishida nolisoniy omillarning roli. O'zbek toponimiyasining o'rganilish darajasi. Mustaqillik davrida toponimlarni tartibga solish borasida olib borilayotgan ishlar.

Morfemika. O'zbek tilida affiksial morfemalarning turlari. Qo'shma so'zlar va ularning so'z birikmalaridan asosiy farqlari.

O'zbek tilida lug'aviy va grammatik ma'no, ularning grammatik kategoriyalarga munosabati. O'zbek tilida shakl yasovchi qo'shimchalar va ularning turlari. Lugaviy shakl yasovchilar. Sintaktik shakl yasovchilar.

Derivatsiya. O'zbek tilida so'z yasash usullari. So'z yasash qo'liplari. So'z yasalishi va leksemalashuv. Diaxron va sinxron derivatsiya.

Morfologiya. O'zbek tilida so'z turkumlarining ajratilishi. So'zlarni turkumlarga ajratish asoslari. O'zbek tilida fe'lning grammatik kategoriyalari. Nisbat kategoriyasi. Bo'lishli-bo'lishsizlik kategoriyasi. O'zgalovchi kategoriya. Xarakter tarzi kategoriyasi. Fe'lda kesimlik kategoriyasining qo'llanishi.

Otning grammatik kategoriyalari. Sifat va uning daraja kategoriyasi. Ravish va uning turlari. Sonning ma'noga ko'ra turlari. Olmosh va uning turlari. Inkor ifodalovchi vositalar va fe'lning bo'lishsizlik shakllari. Yordamchi fe'l va uning turlari. To'liqsiz fe'l.

Kesimlik kategoriyasi va uning tarkibiy qismlari. Shaxs-son kategoriyasi. Mayl kategoriyasi. Zamon kategoriyasi. Tasdik-inkor kategoriyasi.

O'zbek tilida yordamchi so'z turkumlari, ularning vazifaviy xususiyatlari. O'zbek tilida semantik-funksional shakllangan so'z-gaplar: taklif- ishora, tasdik-inkor, modal va undovlar.

Sintaksis. O'zbek tilida sintaktik birliklarning turlari (so'z birikmasi, gap, matn) va ularning o'zaro munosabati. Sintaktik aloqa turlari. So'z birikmalari. Aniqlik va majhul tuzilmalar (faol va nafaol konstruksiyalar). So'z birikmasi qo'liplari.

Sodda gap va uning lisoniy qo'liplari. O'zbek tilida sodda gapni tasniflash asoslari. Gap turlari: darak so'roq buyruq gaplar; sodda va qo'shma gaplar; yig'iq va yoyiq gaplar; tasdiq va inkor gaplar; to'liqlik va to'liqsiz gaplar, egali va egasiz gaplar.

Sodda gapning grammatik bo'linishi. Gap bo'laklari nazariyasi: bosh va ikkinchi darajali bo'laklar; gap va so'z kengaytiruvchilari; sub'ekt, predikat, ob'ekt tushunchalari.

Sodda gapning murakkablashuvi. O'zbek tilida uyushiq va ajratilgan bo'laklar. Undalma. Kirish va kiritma tuzilmalar.

Uyushgan gap tushunchasi va uning ajratilishi. Uyushgan gap o'zbek tilining milliy xususiyati sifatida.

Sodda gaplarda shakl va mazmun nomutanosibligi va uning tadqiqi. Sodda gapning aktual bo'linishi: aktualashtiruvchi vositalar. Sodda gaplarda so'z tartibi. Inversiya.

Qo'shma gap va uning qo'liplari. O'zbek tilida qo'shma gaplarni tasniflash asoslari. Qo'shma gap turlari.

Teng, tobe va mutanosib tarkibli qo'shma gaplar tushunchasi va ularning ajratilishi. Bog'langan, bog'lovchisiz, ergash gaplar tushunchasi va ularning ajratilishi. Qo'shma gapning tarkibidagi bog'lovchi vositalariga ko'ra turlari. Qo'shma gapning tarkibiy qismlari orasidagi ma'noviy munosabatga ko'ra turlari. Qo'shma gapning qismlari orasidagi funksional munosabatlarga ko'ra turlari.

O'zga gap va uni ifodalash yo'llari.

Punktuatsiyasi. Punktuatsiya tarixi va taraqqiyoti. Hozirgi o'zbek tilida punktuatsiya muammolari.

O'zbek tilida murakkab sintaktik butunlik tushunchasi va uning ajratilishi. Matn va uning tadqiqi muammolari. Matn tahlili. Matnga antropotsentrik yondashuv.

Nutq madaniyati. Adabiy til tushunchasi. Adabiy tilning yozma va og'zaki shakllari. Adabiy me'yor tushunchasi. Adabiy me'yor turlari. Adabiy tilning lahja va shevalar bilan o'zaro munosabati. O'zbek adabiy tilining dialektal asoslari.

Adabiy til va nutq madaniyati. Nutq madaniyati - tilshunoslik bo'limlaridan biri sifatida. Nutq madaniyati sohasining tadqiqot ob'ekti.

Uslubshunoslik (stilistika) sohasi va uning tadqiqot ob'ekti. O'zbek uslubshunosligining o'rganilish darajasi. O'zbek tilining funksional uslublari va ularning o'ziga xos xususiyatlari. Badiiy uslubning o'ziga xos xususiyatlari. Badiiy matnning asosiy xususiyatlari. Lingvopoetika haqida tushuncha. Lugaviy stilistika.

10.00.01-“O'zbek tili” ixtisosligi bo'yicha kirish imtihon dasturi yuzasidan o'qish uchun tavsiya etiladigan adabiyotlar

a) metodologik adabiyotlar:

1. Mirziyoev Sh.M. “Erkin va farovon, demokratik O'zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz». O'zbekiston NMIU, 2016. Toshkent.

2. O'zbekiston Respublikasining «Davlat tili haqida»gi qonuni (1989 yil 21 oktabr; yangi tahriri - 1995 yil 21 dekabr).

3. O'zbekiston Respublikasining «Lotin yozuviga asoslangan o'zbek alifbosini joriy etish to'g'risida»gi qonuni (1993 yil 2 sentabr; yangi tahriri - 1995 yil 6 may).

4. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Maxkamasining “O'zbek tilining asosiy imlo qoidalari”ni tasdiqlash haqida” gi 339-sonli qarori (1995 yil 24 avgust).

5. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2016 yil 13 maydagi PF- 4797-sonli “Alisher Navoiy nomidagi Toshkent davlat o'zbek tili va adabiyoti universitetini tashkil etish to'g'risida”gi Farmoni / “Xalq so'zi” gazetasi. -2016 yil. -14 may.

6. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019 yil 21 oktabrdagi PF-5850-sonli "O'zbek tilining davlat tili sifatidagi nufuzi va mavqei tubdan oshirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi Farmoni / lex.uz/yoos8/4561730

7. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020 yil 20 oktabrdagi PF-6084-sonli "Mamlakatimizda o'zbek tilini yanada rivojlantirish va til siyosatini takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida" gi Farmoni / lex.uz/ryoy/5058351

b) ilmiy adabiyotlar:

1. Abduazizov A. O'zbek tili fonologiyasi va morfonologiyasi. - T., 1992.
 2. Abduraxmonov G. Shukurov Sh. O'zbek tilining tarixiy grammatikasi. T., 2009.
 3. Malov S.Ye. Pamyatniki drevnyuryuskoy pismennosti. Teksty i issledovaniya. - M., 1951.
 4. Ne'matov H. O'zbek tili tarixiy fonetikasi. - T., 1992.
 5. Nurmonov A. O'zbek tilshunosligi tarixi. - T., 2002.
 6. Nurmonov A., Maxmudov N., Axmedov A., Solixujueva S. O'zbek tilining mazmuniy sintaksisi. - T., 1992.
 7. Sanakulov U., Nasriddinzoda B. Qadimgi yozuvlar va eski o'zbek alifbosi. - T., 1990.
 8. Tursunov U., Muxtorov J. Raxmatullaev Sh. Hozirgi o'zbek adabiy tili. - T., 1965, 1990.
 9. Tursunov U., Urinboev B. O'zbek adabiy tili tarixi. - T., 1982.
 10. Hojiev A. Termin tanlash mezonlari. - T., 1996.
 11. Hojiev A. O'zbek tili so'z yasalishi tizimi. - T., 2007.
 12. Hojiev A. O'zbek tili morfologiyasi, morfemikasi va so'z yasalishining nazariy masalalari. - T., 2010.
- v) o'zbek tili sohalari bo'yicha qo'shimcha adabiyotlar:
13. Abdiev M. Sohaviy leksikaning sistem tahlili. - T., 2004.
 14. Aliev A., Sodiqov K. O'zbek adabiy tili tarixidan. - T., 1994.
 15. Begmatov E. Mamatov A. Adabiy norma nazariyasi. 1-3-qismlar. - T., 1997-1999.
 16. Bozorov O. O'zbek tilida darajalanish. - T., 1995.
 17. "Davlat tili haqida" (O'zbekiston Respublikasining "Davlat tili haqida"gi qonuni matnlari, qonunosti hujjatlar, qonuni amalga oshirish yo'lidagi muammo va yechimlar) (tuzuvchi - N. Jumaxo'ja.). - T., 2008.
 18. Djamalxanov X. Osnovoy o'zbekskoy grafiki. - T., 1991.
 19. Dusimov Z., Tillaeva M. Toponimika asoslari. - T., 2002.
 20. Jamolxonov H. O'zbek tilining nazariy fonetikasi. - T., 2009.
 21. Iskandarova Sh. Til sistemasiga maydon asosida yondashuv. - T., 2007.
 22. Ishaev A. O'zbek dialektal leksikografiyasi. - T., 1990.
 23. Yo'ldoshev B., Qurbonov T. Badiiy asar tili va uslubi masalalari. - Samarkand, 2004.
 24. Yo'ldoshev M. Badiiy matn va uning lingvopoetik tahlili asoslari. T., 2007.
 24. Yo'ldoshev M. Badiiy matn lingvopoetikasi. - T., 2008.
 25. Lutfullaeva D.E. Gapni semantik-sintaktik qoliplashtirish muammolari. - T., 2005.
 26. Mamajonov A. Qo'shma gap stilistikasi. - T., 1990.

27. Mamatov A.E. Hozirgi o'zbek adabiy tilida leksik va frazeologik norma muammosi. - T., 1991.

28. Maxmudov N. O'qituvchi nutqi madaniyati. - T., 2007, 2009.
29. Miraxmedova Z. O'zbek tilining anatomiya terminologiyasi va uni tartibga solish muammolari. - T., 2010.
30. Mirtojiev M. O'zbek tili leksikologiyasi va leksikografiyasi. - T., 2000.
31. Mirtojiev M. O'zbek tili semasiologiyasi. - T., 2010.
32. Muxtorov A., Sanaqulov U. O'zbek adabiy tili tarixi. - T., 1995.
33. Nurmonov A. Lisoniy belgi xususiyatlari haqida. - T., 1992.
34. Nurmonov A. Struktur tilshunoslik: ildizlari va yo'nalishlari. - T., 2006.
35. Nurmonov A. Lingvistik belgi nazariyasi. - T., 2008.
36. Rustamov T. Sof ko'makchilar. - T., 1991.
45. Umurkulov B. Poetik nutq leksikasi. - T., 1990.
46. Fozilov E. O'zbek tilining tarixiy morfologiyasi. - T., 1966.
47. Xudoyberganova D. Matnning antropotsentrik tadqiqi. T., 2011
48. Yusufov B. Mestoimeniya v staro o'zbekskom yazıke. - T., 1991.
49. O'zbek shevalari leksikasi. - T., 1991.
50. XV-XIX asrlar o'zbek tili morfologiyasi. - T., 1990.
51. Qilichev E. O'zbek tilining amaliy stilistikasi. - T., 1992.
52. Kilichev E, Kilichev B. Nutq madaniyati va uslubi asoslari. - Buxoro, 2002.
53. Qurbonova M. Hozirgi zamon o'zbek tili (sodda gap sintaksisi). - T., 2002.

DENOV TADBIRKORLIK VA PEDAGOGIKA INSTITUTINING TAYANCH DOKTORANTURA IXTISOSLIGIGA KIRISH SINOV LARI UCHUN MAXSUS FANLARDAN DA'VOGARLARNING BILIMLARINI BAHOLASH MEZONI

Sinov topshirish shakli	Yozma
Ajratilgan vaqt	120 daqiq
Savollar soni	5
Har bir savol uchun belgilangan ball	20
Maksimal ball	100
O'tish bali	55

Umumiy baholash mezonlari:

Ball	Tavsif
86-100 "a" lo	Javoblarida o'zbek tili fanining mavzulari va savollari bo'yicha ijodiy fikrlash mavjud bo'lsa, tilimizni rivojlantirish, uning me'yoriy va amaliy qo'llanilishini takomillashtirishga qaratilgan yondashuvlar o'z aksini topgan bo'lsa, qo'yilgan muammoni yechish bo'yicha asosli tavsiyalar berilgan bo'lsa, savol bo'yicha javobda mustaqil mushohada yuritilgan bo'lsa, til birliklarini to'g'ri tahlil qilish va izohlashga e'tibor qaratilgan bo'lsa hamda berilgan tavsiyalarni amaliyotga, xususan, nutqiy faoliyat va ta'lim jarayonida qo'llash tartiblari aniq ko'rsatilgan bo'lsa.

71-85 "yaxshi"	- O'z javobida o'zbek tili faniga oid qo'yilgan savol yuzasidan mustaqil mushohada yuritgan bo'lsa, masalaning mohiyatini deyarli to'liq va izchil yoritib bergan bo'lsa hamda til birliklari va ularning qo'llanishiga doir muammoni yechish bo'yicha asosli o'z tavsiyalarini ilgari surgan bo'lsa.
55-70 "qoniqarli"	- Javobida o'zbek tili faniga oid variantga kiritilgan savollarga qisman javob bergan bo'lsa, asosiy tilshunoslik tushunchalariga berilgan izohlar yetarli darajada to'liq bo'lmasa-da, muayyan darajada yoritilgan bo'lsa.

10.00.01.-"O'zbek tili" ixtisosligi bo'yicha tayanch doktoranturaga kirish uchun savollar

- Nomema va semema. Leksemaning semantik tarkibi.
- Lisoniy munosabatlar sharhi (paradigmatik, sintagmatik, iyerarxik munosabatlar).
- Sintaksis va uning tadqiq manbai.
- O'zbek xalqi va tilining nomlanish tarixi.
- Eski o'zbek tili manbalarida bog'langan qo'shma gaplar, ularning sintaktik-semantik xususiyatlari.
- Graduonimiya va sinonimiya hodisalari.
- Semalar mohiyatiga ko'ra necha xil? Atash semalari va ifoda semalarini to'liq izohlang.
- Sintaktik birlikning ikki tomoni.LSQ tushunchasi.
- Shevaga oid fonetik xususiyatlar.
- Qadimgi turkiy manbalarning tasnifi, til xususiyatlari.
- Lug'at va uning turlari. Maxsus filologik lug'atlar.
- Derivatsiya. So'z yasaliush usullari.
- Sintaktik birlikning ikki tomoni.LSQ tushunchasi.
- O'zbek adabiy tili va o'zbek xalq shevalari.
- Morfema nima? Morfemika birligi masalasi. Leksema va morfema munosabati.
- Lisoniy munosabatlar sharhi (paradigmatik, sintagmatik, iyerarxik munosabatlar)
- Valentlik nazariyasi. Valentlik haqida tushuncha. Valentlik turlari.
- Shevalarda egalik qo'shimchalari.
- Qadimgi turkiy tilda so'z yasaliishi.
- Gapning shakllanishida leksik omil va morfologik omil.
- Shevalarni tadqiq etish muammolari
- Frazeologik va frazeologik omonimiya hodisalarini izohlang.
- Unli va undosh fonemalar paradigmasi.
- Alisher Navoiy - o'zbek adabiy tilini mumtozlik darajasiga ko'targan siymo.
- Yasama so'zning leksemalashuvi. Lisoniy va nutqiy yasama so'z farqi?
- Til, lison, me'yor va nutq munosabati.
- Eski o'zbek adabiy tili rivojida Navoiygacha ijod qilgan turkiygo'y shoirlarning xizmatlari.
- Kommunikativ bo'linmas gap.
- Shevalarda taqlidiy so'zlar.
- Orfoepiya va orfografiya munosabati. Orfografiya tamoyillari.
- O'zbek tili tarixini davrlashtirish xususida o'zbek tilshunoslari dunyoqarashi.
- Hosila ma'no (ko'chma ma'no) yuzaga kelishi. Metafora, metanimiya, sinekdoxa, vazifadoshlik.
- Aktual bo'linish va kommunikativ bo'linmas gap.
- Shevalarda taqlidiy so'zlar.
- Qoraxoniylar davri adabiy tilining yuzaga kelish sabablari.
- Dialektal so'zlarning semantik guruhlari
- Semalar mohiyatiga ko'ra necha xil? Atash semalari va ifoda semalarini to'liq izohlang.
- Derivatsiya. So'z yasaliush usullari.
- O'zbek tili leksikografiyasi. Umumiy filologik va umumiy ensiklopedik lug'atlar.

- XIX asrning ikkinchi yarmi - XX asr boshlarida o'zbek adabiy tilining grafik, fonetik, morfologik va sintaktik qurilishidagi o'zgarishlar.
- Morfemalarning shakl va ma'no munosabatiga ko'ra turlari. (omofaffiks (omomorfema), sinonimiya / antonimiya).
- Lisoniy ziddiyat va uning tasnifi.
- O'zbek shevalari sintaksisi.
- SBda hokim va tobe, kengayuvchi va kengaytiruvchi so'z.
- Qadimgi turkiy tilning fonetik xususiyatlari.
- XIX asr oxiri - XX asr boshlaridagi rus turkologlarining turkiy tillarga oid tasniflari.
- Fonetika va fonologiya munosabati. Fonema va tovush.
- Gapni shakllantirishda ohangning roli.
- Transkriptsiya muammolari
- Qadimgi turkiy manbalarning tasnifi, til xususiyatlari.
- Segment va supersegment birliklar.
- Nomema va semema. Leksemaning semantik tarkibi (10).
- Gapda shakl va mazmun munosabati
- Shevalarda kelishik va egalik qo'shimchalari.
- Morfemaning vazifasiga ko'ra turlari (misollar bilan izohlang).
- Sintaktik aloqa va sintaktik aloqani ta'minlovchi vosita.
- Semalar mohiyatiga ko'ra necha xil? Atash semalari va ifoda semalarini to'liq izohlang.
- Lisoniy munosabatlar sharhi (paradigmatik, sintagmatik, iyerarxik munosabatlar).
- Morfemaning ifoda va mazmun jihati.
- Lug'at va uning turlari. Maxsus filologik lug'atlar.
- Derivatsiya. So'z yasaliush usullari.
- Formal va substansial (struktural) sintaksisi.
- Shevalarda so'z turkumlari (ot va sifat so'z turkumlari misolida).
- Morfema nima? Morfemika birligi masalasi. Leksema va morfema munosabati.
- Lisoniy munosabatlar sharhi (paradigmatik, sintagmatik, iyerarxik munosabatlar)
- Semema va grammatik ma'no munosabati. Valentlik nazariyasi.
- Qo'llanilish davri va doirasi chegaralangan leksika.
- Shevalarda tuslanish.
- Frazeologik sinonimiya va frazeologik omonimiya hodisalarini izohlang.
- Unli va undosh fonemalar paradigmasi.
- Qo'shma gaplar, ularning qadimgi turkiy va eski o'zbek tilidagi o'xshash va ulardan farqli tomonlari.
- Nutqiy so'z birikmasi (SB) haqida tushuncha.
- Shevalarda tovush tushishi va ortishi hodisalari